ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

НА

ОБЛАСТНОТО СЪБРАНИЕ, ЧЕТВЪРТА РЕДОВНА СЕССИЯ

(Тайно засѣдание).

XXXXV ЗАСѢДАНИЕ, ПЕТЪКЪ, НА 10 ДЕКЕМВРИЙ, 1882 ГОДИНА.

(Начало въ 10 часа пр. пладнѣ, подъ прѣдсѣдателството на подпрѣдсѣдателя Д-ра Янкулова. Безъ провѣрка).

Прѣдсѣд.: (звъни). Засѣданието е отворено. Г-нъ Секретарьтъ ще прочете протоколътъ отъ миналото засѣдание.

Секр. Гневъ: (Чете протоколътъ).

В. Нейчовъ: Туй, което стана снощи, не е забѣлежено въ протоколътъ.

Д. Юруковъ: Г-не Прѣдсѣдателю! Понеже има да направа едно прѣдложение относително вчерашната случка въ Областното Събрание, и понеже духоветѣ сж много распалени, моля да прѣдложите на Почитаемото Събрание, или самото бюро да рѣши, да стане засѣданието дверемъ затвореннимъ, до дѣто ся свърши разискването по него, а послѣ пакъ може да бжде публично, какго обкновенно става.

Прѣдсѣд.: Прѣди всичко, има да ся прочете едно съобщение.

Секр. Гуневъ: (чете).

„*Господине Прѣдсѣдателю!*

Имамъ честьта да ви прѣпровода 55 екземпляра отъ приключенийтъ тукъ рапортъ на Директорьтъ на Народното Просвѣщение, касателно до положението на учебното дѣло прѣзъ учебната 1881—82 година.

Приемете, Господине Прѣдсѣдателю, увѣренията на отличното ми почитание.

(Подп.) Генералъ-Губернаторъ: **А. Богориди**".

Д. Юруковъ: Моето прѣдложение ся касае до вчерашния скандалъ, и за това прѣдлагамъ да вземе едно рѣшение Почитаемото Събрание, или самото бюро да рѣши, щото Събранието да ся обърне въ таенъ комитетъ.

Прѣдсѣд.: Има думата г-нъ Калчовъ върху прѣдложението на г. Юрукова.

К. Калчевъ: Азъ неразбирамъ какво иска да каже г-нъ Юруковъ съ това си прѣдложение. Ако има да направи нѣкакво прѣдложение, то може свободно да го искаже, нѣма, слава Богу, отъ кого да ся стѣснява.

Д. Юруковъ: Азъ искамъ да кажа нѣщо за вчерашния скандалъ, но страхъ ме е да говора тъй открито. Азъ моля напрѣдъ да ся рѣши да стане тайно засѣданието. Това може да рѣши Събранието, или самото бюро.

К. Калчовъ: Наший вѫтрешенъ правилникъ дава право да стават тайни засѣдания, но незная случай, дѣто да може Събранието да ся обяви тайно, безъ да знаятъ членоветѣ му поне какъвъ е прѣдметътъ, който ще ся разисква.

Д-ръ Дагоровъ: Азъ отъ моя страна ще моля г-на Юрукова да не прави никакви прѣдложения върху вчерашния скандалъ, защото пакъ, може би, ще ся тласнемъ въ безисходенъ пѫть. Трѣбва да знаемъ, че остава ни още единъ день на расположение, а бюджетътъ още не е свършенъ, безъ да поменувамъ за други работи, които ще останатъ непрѣглѣдани. Азъ моля г. Юрукова да оттегли прѣдложението си, а почит. бюро да прѣдложи дневний рѣдъ.

В. Нейчовъ: Господа, незная още какво опрѣдѣление ся изисква отъ г-на Юрукова, касателно прѣдмета, който иска да ся тури въ тайно засѣдание? Щомъ той каза за *вчерашната случка*, всѣки ще разбере. Може да има и други лица, които искатъ да говорятъ за това, но, като знаятъ какъ стана вчера, страхуватъ ся да ся искажатъ открито. Видохме какви хора имаме, и трѣбва да носимъ револвери въ джобоветѣ си, за да не ся боимъ. (Гласове: приема ся).

Д. Стамбуловъ: Азъ мисля, прѣдложението на г-на Юрукова стреми да запази честьта и достолѣпието на камарата ни. Прѣдмѣтътъ е доста ясенъ и, слѣдователно, г-нъ Калчовъ нѣма право и причини да казва, че трѣбва да ся прѣдяви прѣдметътъ. Той е толко ясенъ, щото неще никакво обяснение да ся даде на г-на Калчовъ. Нашата камара вчера ся унижи и трѣбва да ся вематъ мѣрки за да ся възстанови нейното достолѣпие и честь. Азъ моля Почит. Събрание да приеме прѣдложението на г-на Юрукова, защото може да ся появатъ още нетърпими приключения.

К. Калчовъ: Разбирамъ за какво ся прѣдлага тайно засѣдание, та ако е за възстановение на честьта на Събранието, може да иска удовлетворение; но неразбирамъ все пакъ какъ може да ся счита Събранието унижено отъ вчерашната случка. На всѣки начинъ не е въ интереса на самата камара да иска тайно засѣдание, когато нѣма отъ кого да ся бои.

Маджаровъ: Азъ ми е чудно защо разискваме тоя въпросъ. Тукъ ся касае до защитата на камарата. Има ли тука Областно Прѣдставителство, и ако то само неможе да ся защити отъ насилие, тогава таково прѣдставителство по добрѣ да го нѣма. Когато е въпросътъ за достоинството, за честьта на това прѣдставителство, трѣбва всичкитѣ му членове да сѫ съгласни. Ние ся мислѣхме, че сме независими,

но вчерашний случай ни увѣри, че не сме независими. Добре каза г-нъ Нейчовъ, че ако искаме да не ся боимъ, да носимъ съ себе си револвери, но тогава каква ще бѫде нашата камара? Дѣ остава независимостьта и, достоинството и?

Д-ръ Хаковъ: Спорѣдъ мене, г да, това прѣдложение не трѣбваше да послѣдва съ толко разисквания, а трѣбваше да ся съгласимъ съ г-на Юрукова, защото трѣбва найпослѣ да ся знае, че камарата, както и по всички конституционни държави, е независима; инакъ, както напомниха г-да Нейчовъ и Маджаровъ, трѣбвало би въоружени да дохождаме тука. Вчера азъ не бѣхъ и незная какъ именно ся е произвелъ скандалътъ, но до колкото можахъ да ся науча, било, че единъ отъ господа депутатитѣ произнелъ нѣкои оскърбителни думи въ Събранието, но въ сѫщото врѣме ся случили работи, които повече нѣщо оскърбили членътъ на Обл Събрание. Въ такъвъ случай, ако Обл. Събрание не направи нѣщо за да ся гарантира неговата независимость, то добре ще бѫде да ся разнесемъ всички. Г. Юруковъ прави прѣдложение да стане тайно засѣданието, за да ся произнесе върху тоя печаленъ фактъ — ако Почитаемото Събрание ся счита недокачено отъ тоя случай, тогава подобре да мислимъ на дневния рѣдъ, ако пакъ ся счита насилено, тогава нека приемемъ прѣдложението на г. Юрукова, че съ ржка на сѫрдце, всѣки да ся произнесе каквото е почувствувалъ отъ вчера, и да ся вземе едно рѣшение за да ся защити независимостьта на депутатския мандатъ. Азъ подкрѣпямъ прѣдложението на г. Юрукова, и прѣдлагамъ да стане тайно засѣдание, за да ся констатира да ли е притиснато Обл. Събрание, или не е. Ако е притиснато, да ся вематъ необходимитѣ мѣрки, за да не ся повтаря другъ пѫть такъвъ произволъ. Ето това е въпросътъ. Азъ мога да кажа, че смѣло можемъ и явно да говоримъ, но като ся прѣдложи веднажъ за тайно засѣдание, то и азъ го подкрѣпямъ. Моля почит. бюро да не остава вече да ся говори върху това — спорѣдъ правилника дадено, нетрѣбваше толко разисквания — а да прѣдложи прѣдложението на гласувание, ако го подкрѣпятъ една трета отъ членоветѣ на Събранието. (Гласове: исчерпанъ е въпросътъ! Исчерпанъ е!)

Прѣдсѣд.: Спорѣдъ 94 чл. отъ вѫтрѣшния правилникъ, за да ся обърне засѣданието въ тайно, трѣбва да поискатъ $^1/_3$ отъ членоветѣ, или пакъ ако иска самото бюро. (Гласове: да ся подкрѣпи!)

Т. Кесяковъ: Г-да, при огромнитѣ дѣла, които имаме, ако ся впуснемъ въ разискване по вчерашната случка, което безъ сѫмнение ще ни отвлече много, намъ ще останатъ много работи не свършени. Азъ моля Почитаемото Събрание да отложи това прѣдложение на дневенъ рѣдъ за утре, а сега да си вършимъ работата, която е отъ голѣма необходимость. Азъ несьмъ противенъ да ся произнесемъ по това прѣдложение, но защото много ще ся ограничимъ въ. . . . (Гласове: Исчерпанъ! Исчерпанъ е!) Защо говоратъ други като е исчерпанъ? (Шумъ).

Прѣдсѣд.: Подкрѣпя ли ся прѣдложението на г-на Юрукова да стане тайно засѣданието? (Подкрѣпя ся отъ 15 души). Турямъ на гласувание. . . . (Гласове: нѣма нужда отъ гласувание!) (Къмъ публиката). Моля почитаемата публика да ся оттегли за малко врѣме. (Слѣдъ оттеглюването на публиката). Г-нъ Юруковъ има думата.

Д. Юруковъ: Г-да! Вчера въ нашата камара ся случи единъ скандалъ, който, вѣрвамъ, на всички ни е наскърбилъ сърдцата. Именно, единъ отъ нашитѣ събратия депутати, позволилъ си ужъ да каже наскърбителни думи за нашето офицерско тѣло и нѣколко офицери, които ся намираха въ галереята, ся впуснаха и искаха да го измѫкнатъ изъ камарата за да му отмьстятъ. Азъ, г-да, нѣма да говора да ли бѣха произнесени дѣйствително такива наскърбителни за нашето офицерство думи; нѣма да говора да ли тоя депутатъ заслужваше укоръ въ такъвъ случай, — азъ ще кажа само, г-да, че нашата камара е насилена, че нашата независимость не е гарантирана.

Г-да! Всички народи въ Евр па сѫ проливали кървь не единъ пѫть, само и само да добиятъ едно либерално управление, едно конституционно управление. За жьртвитѣ, за кървопролитията, които сѫ ставали за тая цѣль, имаме много примѣри: ние знаемъ много добрѣ за Френската революция, както и други работи, които сѫ ставали за да ся придобие една конституция. До дѣто, г да, другитѣ народи сѫ добили такава конституция съ хиляди жьртви, съ голѣми кръвопролития, ние получихме такава свобода чрѣзъ огромнитѣ жьртви на рускитѣ войски. До дѣто бѣхме въ едно злочесто робство, ние отъ 4 години насамъ ся наслаждаваме на свои права, на конституция, каквато е наший Органический Уставъ. Народътъ си избира свои прѣдставители за въ Обл. Събрание, които да прѣдставляватъ неговата воля, неговитѣ желания въ камарата и тѣ въ 4 год. периодъ извършваха длъжностьта си твьрдѣ спокойно, грижеха ся за доброто на страната. Въ това 4 годишно сѫществуване на камарата, вчера ся случи една работа, която незная колко е прилична и какво послѣдствие ще има. Г-нъ Наумовъ въ своята буйность произнесе една рѣчь, която ся видѣла наскърбителна за офицеритѣ, които ся намираха въ ложата. Азъ не зная до колко бѣше тая рѣчь направена спрямо офицеритѣ и, ако азъ лошо съмь чулъ, самъ не одобрявамъ поведението на г-на Наумова. Но, както и да е, г-да депутатитѣ го принудиха да ся извини отъ трибуната, при все че той непрѣставаше да казва, че не е думата му спрямо офицеритѣ. До колкото мога да разбирамъ азъ, Органический Уставъ забѣлѣжва да ся извини прѣдъ камарата единъ депутатъ, ако е докачилъ Събранието, Главний Управитель или Н. И. В. Султана. Тука какъ стана? Всички офицери, които присѫтствуваха въ ложата, направиха демонстрация, оставиха ложата, Генералъ Щрекеръ напусна залата и излѣзе вънъ. Послѣ, глѣдаме офицеритѣ искатъ насилственно да влѣзатъ въ залата. Жандармитѣ стоятъ на вратата дьрпатъ ги на вънъ. Слушаме викъ: „Наумовъ, излѣзъ вънъ“! Ние пакъ отъ вѫтрѣ, прѣдъ видъ на това, ся стрескаме, несмѣемъ да излѣземъ на вънъ и принуждаваме г-нъ Наумовъ да си оттегли думата. Принудихме го на това не отъ друго, само отъ страхъ да не би да стане стълкновение. Това го направихме собственно за да увѣримъ обиденитѣ, че не сме солидарни съ г-на Наумова въ това отношение. Отъ моя страна, г да, казвамъ че сърдечно скърба за дѣто г-нъ Наумовъ си позволи да направи такава обида на нашето офицерско тѣло. Но тукъ, г-да, ся явява въпросъ за офицеритѣ, както и за генерала. Трѣбваше ли офицеритѣ да влѣзатъ въ камарата, да насилятъ депутатитѣ, да убиватъ хора и прѣдъ своето началство, прѣдъ своя генералъ? Ние да ли сме свободни, явява ся въпросъ? Ако искатъ единъ день наши непрiятели да потѫпкатъ камарата ни, да отнѣматъ

тия права на народа ни, да ли не ни е надеждата на тия сѫщитѣ офицери? Но когато това праватъ тѣ, какъ можемъ да расчитваме на тѣхъ, какво остава за другитѣ. Ние ся надѣемъ съ военнитѣ да запазимъ и усилимъ свободата, а тѣ, самитѣ военни, посѣгатъ на нея. Ние даваме нашитѣ братя и синове въ тѣхнитѣ рѫцѣ да ги обучаватъ на дисциплина, да вдѫхватъ въ нихъ духъ, воля за запазване народнитѣ правдини, а тѣ, защото единъ депутатъ, народенъ пратеникъ, си исказалъ свободно мислитѣ, правятъ демонстрация. Всѣки депутатъ е свободенъ да исказва явно онова, което чувствува, а сѫщо и г-нъ Наумовъ неможеше — да положимъ, че той говореше противъ офицеритѣ, — другояче да постѫпи. Ние, за да избѣгнемъ смущението, накарахме Наумова да ся извинява за онова, което той не е сторилъ. Отъ всичко обаче едно излиза, че принципътъ на камарата е разбитъ и ние ся намираме насилени, изложени на деспотизмъ и ние не можемъ да рѣшаваме както трѣбва. Когато ние ся намираме подъ такъвъ страхъ, мислете какво може да търпи населението. Тукъ глѣдаме сами злото, тукъ нашата свобода е насилена.

Г-да! имаме много примѣри отъ историята за тиранскитѣ правителства. Въ Френската история блѣщатъ думитѣ на една френска камара: „или дайте на народа свобода, или духътъ му не убивайте“. — Ние тука не можемъ да дѣйствуваме, не можемъ да работимъ свободно, защото хора наши искатъ да ни сѣчатъ. Азъ, като депутатъ, г-да, какъвъ и да съмъ, неможе да ся мисля че съмъ безполѣзенъ на своитѣ избиратели, а съ тоя страхъ, който ми ся вдъхва, азъ мога да стана безполѣзенъ членъ на Събранието, а така сѫщо и другитѣ. Защо това? Защото въ едно отчаяние за доброто на страната съмъ исказалъ нѣкои думи. Ако всѣки депутатъ, г-да, ся страхува да исказва лошитѣ работи, тогава какъвъ депутатъ ще бѫде той, когато не може да рѣшава свободно. Ако насъ проважда населението тука да прѣдставляваме волята, желанията му, ако ние лошо испълняваме дѣжноститѣ къмъ своитѣ избиратели, то пакъ не сме виновати ние, а самитѣ онія, които сѫ ни избрали. Можатъ въ такъвъ случай да съвѣтватъ избирателитѣ да проваждатъ по честни хора. Но азъ пакъ казвамъ, че даже най честнитѣ хора въ възпалението си можатъ да стигнатъ до неприличие. Но кое разбираме подъ думата „неприличие“? Това го опрѣдѣля самий О. У.: когато ся говори противъ Гл. Управитель, противъ Султана, когато самата камара ся докачи — всички други сѫ простени. Заслужаваше ли нашата камара насилие за вчерашния случай?

Виждамъ, г-да, и забѣлѣжвамъ, че въ нашата войска нѣма порѣдъкъ, нѣма рѣдъ и може единъ день нашата войска да исколи всичкитѣ депутати. Ние не ще можемъ да излизаме свободно по улицитѣ, ние не можемъ да бѫдемъ свободни въ дѣятелностьта си. Нашата камара нѣма възможность да сѫществува, трѣбва да ся развали. И тогава остава абсолютизмътъ; ако имаме камара, тя трѣбва да стои на стъпена си, трѣбва да е свободна въ рѣшенията си. Камарата е мѣрка на свободата. Нѣма ли камара свободна, независима въ дѣйствията си, нѣма и свобода. Принципътъ на свободата е камарата, камарата е народно прѣдставителство, чрѣзъ което ся рѫководи държавата. Правителството е администраторъ, туренъ отъ народа да управлява. Тъй азъ разбирамъ. Конституцията опрѣдѣля какви трѣбва да бѫдатъ

отношенията на народний глава на правителството. Главата на народа е прѣдставитель народенъ прѣдъ другитѣ дѣржави. Всѣкога началникътъ трѣбва да бѫде съ народа. Ако началникътъ остане самъ и народътъ самъ, тогова послѣдствията сѫ лоши.

Отъ вчерашния случай, г-да, азъ заключавамъ, че наший Генералъ Щрекеръ, или каза самъ на офицеритѣ да направятъ тоя скандалъ, или че той нѣма сила да ги въспре, отъ което излиза, че той не е достоенъ да управлява нашата войска и, като иска камарата удовлетворение за вчерашния скандалъ, желае да ся замѣсти Генералъ Щрекеръ съ по добръ началникъ на милицията.

Т. Кесаковъ: Чудно ми ся види прѣдложението на г-на Юрукова. Вчера ся говори, че камарата е обидена и да ся иска удовлетворение. Пакъ Събранието което само може да констатира тъй или инакъ работата, говори, че едва ли можатъ офицеритѣ да влѣзатъ вѫтре безъ негово знание и безъ причина. Всички най послѣ казахме, че това, което каза г-нъ Наумовъ, е обидно за офицеритѣ. И наистина рѣшихме, че думитѣ на г-на Наумова сѫ обидни, неприличнн къмъ нашата милиция, къмъ офицеритѣ, които тоже сѫ наши братя, наши синове, а не чужди. Събранието призна това и застави г-на Наумова да си оттегли думитѣ. Инакъ не разбирамъ, какъ Събранието ще накара Наумова да си оттегли думитѣ, ако тѣ не сѫ докачителни. Нашата камара засѣдава 4 години нарѣдъ и до сега не е имала никакъвъ страхъ въ разискванията си, — то е истина, но пакъ и никой отъ депутатитѣ не е казалъ такива думи. Не трѣбва, прочее, да диримъ причинитѣ тамъ, дѣто тѣ не сѫществуватъ. Не трѣбваше да стане такава обида за да не искатъ обиденитѣ удовлетворение. За това, азъ моля да ся счита въпросътъ исчерпанъ. Генералътъ неможенше да не излѣзе изъ залата при тая оффициална обида. Тоя, който носи пагони, не можеше да не счете за обида такива думи и, вѣрвамъ, всѣки щеше да направи това, да излѣзе отъ камарата и иска удовлетворение. Ако има други причини да укоряваме генералътъ, то е другъ въпросъ, за туй можеше другояче да ся постжпи, а не тъй. Именно за това поведението на г-на Наумова бѣше неприлично. Можеше ли човѣкъ, който носи пагони, да прѣтърпи такава обида и да стои въ камарата, когато и ние признахме, а това е достаточно, че сѫ докачени нашитѣ братя и синове? Можеше ли да не иска удовлетворение? За това, моля да счетемъ тоя въпросъ исчерпанъ и да минемъ на дневенъ рѣдъ.

Д. Бояджиевъ: Мене ми ся види чудно, г-да, какъ може да ся намиратъ мѣжду насъ хора, които да мислятъ, че то не е въпросъ, че трѣбва да минемъ на дневения рѣдъ! Всѣки депутатъ, г-да, въ тоя случай поне трѣбва да не зависи отъ пристрастие, отъ калпавъ патриотизмъ. — Да додатъ да насилятъ каммарата, да турятъ граници на съвѣстьта на депутатитѣ — това е произволъ, г-да. Не мога да си обясня, какъ може да стане това, и толко повече въ И. Румелия? Членъ 93 отъ О. У. казва: ако нѣкой депутатъ докачи Н. И. В. Султана, Главния Управитель, или Събранието, прѣдсѣдательтъ го подсѣща да оттегли думитѣ си назадъ. Тукъ обаче какво стана? Вчера единъ депутатъ каза една горчива истина, че нѣкои отъ нашитѣ военни ся занимавали съ политика. Това какво е? Кой може да го откаже? Самитѣ офицери неможатъ да откажатъ. И затова ся докачили, застрашиха камарата, насилиха вратата . . . Това какво е? Ние принудихме г-на Наумова да си вземе назадъ думитѣ, само че казалъ: „офицеритѣ ся занимаватъ съ

дипломация и солдатитѣ правать шеретлъкъ“. Азъ тукъ ще казвамъ за хиляди злоупотрѣбления, г-да, и никой неможе, нѣма право да ми запрѣти. Ами какво значи думата независимость? Това ли е да ма убиватъ? Що може да ся разбере отъ това че офицеритѣ ся занимаватъ ся дипломация — ако кажатъ, нѣкои че е лъжа, че е прѣстжпление, то и азъ не бихъ удобрилъ. Ние обаче виждаме че то е една горчива истина, и неможе никой да я откаже, даже и тия, които вчера направиха толко шумъ. Азъ мисля, до дѣто камарата не вземе удовлѣтворение, до дѣто не доде на положението си, да не засѣдава: тя не може да работи свободно подъ натиска на милитаризма. Всѣки знае тукъ какво ся говори за администрацията, какъ ся говри за дирекцията на Общитѣ сгради, за чиновницитѣ — и всичко това ся прѣтърпѣваше. Щомъ ся каза за извѣстни хора, че ся занимаватъ съ дипломация, ето настана шумъ, за да влѣзатъ въ камарата, да притиснатъ депутатитѣ. Помислете си, че туй вече ся е разнѣло по цѣла Румелия, по всичка България и даже въ Европа. Ние нашата войска поддържаме, иждивяваме толко срѣдства за нея, мислимъ за нея, надѣемъ ся чрѣзъ нея да достигнемъ едно по добро бжджще, но отъ нѣйнитѣ постжпки азъ заключавамъ, че тукъ владѣе милитаризмътъ, че депутатитѣ нѣматъ свобода въ дѣйствията си. Това е, г-да, чума за насъ, това понижава достоинството на камарата ни, това е, което никой депутатски мандатъ неможе да търпи. За това, г-да, трѣбва да изискаме наказание на тия, които насилиха камарата. Ако туй остане безъ никакво послѣдствие, увѣрявамъ ви, съ скърбь ви говора, че нѣма да стжпя въ такава камара, немога да заглуша съвѣстьта си. Може би асли послѣдня година да ми бжде тая отъ депутатството, но ще пропо вѣдвамъ на цѣла И. Румелия, на моитѣ избиратели, никой пжть да не проваждатъ депутати въ такава една камара! . . . (Продължително ржкоплѣскание). Азъ моля, г-да събратия, да настоимъ по всѣкакъвъ начинъ, за да ся възстанови честьта на камарата ни и да ся накажатъ виновнитѣ.

Ив. Ст. Гешовъ: Малко остана да ся каже отъ онова, което г-нъ Бояджиевъ исказа. Тукъ прѣдлѣжи прѣди всичко, да забравимъ за минута, че сме частни хора и да рѣшимъ въпросътъ. Да забравимъ и частний си интересъ, да ся покажемъ въ пълна смисъль депутати и да ся произнесемъ за тоя въпросъ. Трѣбва да ся добиемъ съ равнодушие, ако искаме да удовлетворимъ камарата, да ся даде гаранция за бжджщето ѝ, на нейната честь, свобода, на която трѣбва да стои тя достойно. Никой не може да откаже, че тя е насилена. И то защо? защо сж казани нѣкои оскърбителни думи за офицеритѣ. Но тѣ какви ся считатъ? . . . Кой каквото иска да казва, но ние неможемъ отказа, че тѣ сж чиновници, плащани отъ тия данъко-плащачи, които тукъ прѣдставляваме. Но, когато тѣ напу снаха ложата съ псувни къмъ насъ, когато искаха да влѣзатъ вжтрѣ въ камарата, прилично ли е това? Признайте съ ржка на сърдце, не ли е туй унижение за камарата! Да признаемъ, най послѣ, че г-нъ Наумовъ произнесе горчиви думи за офицеритѣ, но забѣлѣжете и това, г-да, че ако нашитѣ офицери имаха дѣйствително военна часть, военна гордость, тия офицери нѣмаше да влѣзватъ вжтрѣ за да биятъ Наумова — тѣ съ това заличаватъ военното си кавалерство, това не ги прѣпоржчва. Военний човѣкъ, за да защити достоинството си, той прибѣгва къмъ дуелъ — ето какво можеха да направатъ нашитѣ офицери. Това трѣбваше да за-

яватъ за да оправдаятъ претенцията си, че носятъ офицерски погони. Това и всѣкадѣ става, а никадѣ не ся е чуло, депутатъ да не смѣе да излѣзе вънъ отъ камарата и да го води дома Генералътъ — началникътъ на офицеритѣ, отъ страхъ да не бѫде битъ по улицитѣ. Да не смѣе да излѣзе вънъ отъ хотела, да не може да спи, а цѣла нощь да бди съ револверъ въ ржка, да не би да го нападнатъ офицеритѣ, които на тълпи, на тълпи ходили да го прѣслѣдватъ. Азъ не разбирамъ какъ може да стане, щото човѣкъ, който носи офицерски погони, да ся унижава до толко, щото да срѣщне човѣкъ на пжтя и да го бие. Това ли е пжтъ за офицерина, по който може да ся удовлетвори? Ако бѣха влѣзли въ камарата, какво щеше да стане? Нека ся поставимъ въ таково положение и да рѣшимъ въпросътъ. Да забравимъ Наумова, който си оттегли думитѣ отъ Официалната Трибуна, но да мислимъ, че е единъ нашъ събратъ, който не смѣе да доде въ камарата да засѣдава отъ страхъ. Само това става достаточно да ни увѣри, че свободата на депутатитѣ е насилена, че има посѣгателство за независимостьта на камарата. Така ли трѣбваше да стане? Има нѣкои, които казаха: тъй трѣбваше, но нека ми бѫде дозволено да не ся съглася съ тѣхъ. Както каза г-нъ Бояджиевъ, днесь ако сме тука, утрѣ не ще бѫдемъ, може би. Но, когато оставимъ неизвинено едно таково посѣгателство възъ Събранието, ще сжществува тероръ възъ разискването на депутатитѣ, които неможатъ да засѣдаватъ, не като Наумовъ, Калчовъ, Гешовъ, Кесяковъ, но като депутати на една область, като прѣдставители на далѣчни мѣста, дошли тукъ да говорятъ за положението на коллегиитѣ си и да спиратъ думитѣ имъ. За това трѣбва да искаме удовлетворение. По какъвъ начинъ да ся иска то, другъ е въпросътъ. Г-нъ Юруковъ каза единъ начинъ и пакъ остава на Събранието да ся произнесе. Но, въ всѣки случай, ако разбираме положението си добрѣ, трѣбва да търсимъ въ какъвъ и да било видъ удовлетворение. Самий фактъ говори най краснорѣчиво, че трѣбва да искаме удовлетворение отъ дѣто трѣбва.

Ив. Х. Петровъ: Г-да! Като ставамъ да говора по тоя въпросъ, азъ ще ся съобраза съ думитѣ на прѣдговорившия, че трѣбва да забравимъ своитѣ частни съображения, да говоримъ нѣщо за доброто на страната, за правото на народа. Признавамъ, че неще има мѣжду насъ хора, които да не сж съ благи надѣжди, които да не цѣнатъ високо правата на народа, когото прѣдставляватъ, но сжщо трѣбва да взѣмемъ прѣдъ видъ, че имаме разни мнѣния за въпроса, за това трѣбва да ся изслушаме всички. Азъ повтарямъ, като взехъ да говора, ще говора по принципъ, безъ да примѣсвамъ, че съмъ частно лице, както казаха г-да Гешовъ и Бояджиевъ. Тука всички трѣбва да знаемъ, че сме депутати, натоварени съ висока длъжность, а, като такива, ние не трѣбва да сме равнодушни къмъ унижението на камарата. Ние минахме 4 год. въ свобода; слѣдъ 500 годишно робство, ние ето 4 год. ся наслаждаваме на парламентарни правдини, отъ които трѣбва да ся ползуватъ и онія, които ще бѫдатъ подиръ насъ. Нѣма сжмнѣние, че влиянието на 500 годишното робство е оставило слѣди отъ пороци въ насъ, това никой неможе да откаже. Но пакъ трѣбва да споменемъ, че, когато ся говори нѣщо, има си причинитѣ. Ние признаваме, че сме сжщитѣ лица, които бѣхме и лани и говоримъ. Че ние, като говоримъ има публика да ни слуша, като вземемъ прѣдъ видъ, че и въ нея има людие както въ насъ, съ

пороци. Признавамъ обаче, че по Европа отдѣленията за публиката сж по огради отъ камарата, а въ насъ, ето, само едни дъски ни дѣлжтъ и, стига да ся пружи ржка, достигва до депутатитѣ. Но пакъ въ продължение на 4 години не е станала никаква намѣса отъ публиката. Само вчера, знаемъ всички, стана едно непріятно происшествие, единъ прѣдизвиканъ скандалъ. Единъ депутатъ изказа мнѣние противъ офицеритѣ, вслѣдствие на което произлѣзе скандалъ. Въпросътъ на разискването бѣше заплатата на офицеритѣ. Но, да ли че много плата вематъ офиц., или че нѣкои искатъ да не ся намалява офицерската плата, да ли това прѣдизвика тия думи отъ г-на Наумова? Азъ обаче не вземамъ това за причина, не, тука ся проявиха други страсти, отправени нарочно да ся нападне офицерското тѣло. По такъвъ начинъ изказана една такъва непріятна фраза за офицеритѣ, единъ, който носи пагони, какъ може да издържи? И азъ, може би, да искажа нѣкои думи противъ офицер., защото, както въ чиновницитѣ има нѣкои съ пороци, така сжщо и въ офицеритѣ има нѣкои съ слабости, но да ся каже офицеритѣ сж „шпиони", това неможе и да ся издържи . . . (Гласове: не е тъй! Не е тъй!) Азъ чухъ, това ся каза . . . . (Шумъ. Прѣдсѣд.: (звъни) Тишина!) Нашата камара дѣли съ ложитѣ една крачка; въ ложитѣ има и офицери, както и друга публика, заинтересувана да види какъ ще ся приеме бюджетътъ. Всичко, каквото ся пошушне тукъ, чува ся отъ публиката. А и какво не сме говорили и какво не сж слушали чиновницитѣ отъ насъ? Но съ въпросътъ за една войска, като ся сезира камарата, да искаже тая камара, че войската шпионира — азъ мисля, неможемъ направи по голѣмо оскърбление за офицеритѣ. Въ такъвъ случай, какъ трѣбваше да постжпатъ? Помислете, че на единъ офицеринъ, ако му ся удари единъ шамаръ, той вече не е офицеринъ. Той трѣбва високо да цѣни званието си. Затова, тѣ, като чуха за себе си такъво оскърбление, излѣзоха изъ ложитѣ. Генералътъ и той напустна камарата, защото и длъжность му бѣше това, да направи честь на чина си.

Да дойдемъ сега на другата страна на въпроса, че нѣкои офицери дошли въ салона. Това го признавамъ. Но, за да ся произнесемъ, трѣбва да бждемъ безпристрастни. Нека видимъ, било ли е въ нашата камара подобно нѣщо, въ продължение на 4-годишното ѝ сжществуване? Разбира ся, всѣки ще каже, не. И азъ ще кажа не, но, защото нѣмá да ся хвърли такъво оскърбление, каквото вчера направи буйний Наумовъ. Той ся показа буенъ, затова и офицеритѣ трѣбваше да ся испълнатъ съ буйность. Самий Наумовъ да ли не ще да каже, че това движение на офицеритѣ бѣше прѣдизвикано отъ нашето прѣдрасположение къмъ тѣхъ? Като той каза „шпиони" . . (Гласове: не е казалъ тъй!) Ние, ако и да говорехме помѣжду си, но чуха нѣкои и въ публиката. Щомъ приемемъ, че туй стана, трѣбва да ся приеме друго. Сега, ако приемемъ, че съ това движение на офицеритѣ е насилена камарата, тогава да искаме удовлетвование. Да признаемъ, че единъ отъ офицеритѣ искалъ да влѣзе въ камарата. Но сега, като искаме да търсимъ удовлѣтворение за камарата, неможемъ мисли, че генералътъ билъ виновенъ, че излѣзълъ вънъ отъ камарата — така не е. Колкото да ся каже, че сж виновни офицеритѣ, че единъ искалъ да влѣзе въ камарата, може да ся признае. Но, за да сждимъ тая постжпка на офицеритѣ, моля, да сждимъ по нашето прѣдрасположение къмъ тѣхъ. Ако на такъва камара, каквато е нашата, на единъ кракъ растояние сж ложитѣ, бѣха офи-

ритѣ толко буйни, колкото Наумовъ, какво биха направили? Призовавамъ г. Бояджиевъ да каже. Азъ разбирамъ, че буйностьта може да ся вземе за честь на едно лице, но пакъ да нарича младитѣ ни офицери шпиони . . . (Гласове: не е казалъ това!) Азъ чухъ . . . (Шумъ). Моля, оставете ме да свърша . . . (Шумъ. Прѣдсѣд.: звънн). Ако неудобряваме постжпкитѣ на нѣкои офицери, можемъ да помолимъ когото трѣбва за да имъ ся запрѣти. Може би, като имаме чужденци офицери, да заслужватъ такива упреки, но въ всѣки случай, да ся говори въ камарата и противъ всички офицери, че сж „шпиони“ — мисля не е достолѣпно за камарата. Азъ говора съвѣстно. Чухъ самъ, като Наумовъ произнесе такава фраза. Офицеритѣ ся раздвижиха, напустнаха ложитѣ, влѣзоха въ бюджетния салонъ. Но, като говоримъ тъй, да не разумѣваме, че дошле да влѣзътъ въ камарата за да я насилятъ, за да убиятъ Наумова. Въпросътъ е само, че отъ вънъ дошле. Затова, моля Почит. Събрание да обсжди добрѣ, прѣди да ся произнесе.

Д-ръ Хаканов: Г-да! Вчера, за голѣмо щастие, не бѣхъ тукъ, когато ся случилъ прѣдмѣтний скандалъ. Но, позволете ми да кажа и азъ нѣколко думи, като вѣрвамъ, че ще ги вземете за безпристрастни. Това е въ интересъ на въпроса. Въ малкия парламентаренъ периодъ на нашата политическа свобода, тоя е вторий пжть, дѣто офицеритѣ ся домогватъ да направятъ депутатитѣ, по прямъ или косвенъ начинъ, да ся произнасятъ тъй, както тѣ мислятъ. Знае Събранието много хубаво, че въ едно засѣдание на Постоянний Комитетъ стана сжщо такъвъ скандалъ отъ страна на нашитѣ офицери. Това бѣше, когато ся приемаха контрактитѣ на русскитѣ офицери. Всѣки ще намѣри право на българскитѣ офицери, че сж солидни помежду си, че като наши синове трѣбва да ся прѣдпочитатъ отъ другитѣ, но отъ друга страна и тъй да постжпватъ не имъ прави честь. Пост. Комитетъ обсжди въпросътъ за контракгитѣ добрѣ, и намѣри за нуждно да ся направятъ контрактитѣ съ русскитѣ офицеря. Какво обаче стана: дойдоха нашитѣ офицери на́-сила въ Пост. Ком. и искаха обяснения и направиха голѣмъ шумъ. Тогава въ Ком. бѣ ся казало да ся вематъ нѣкои мѣрки противъ подобни демонстрации, но повечето членове, както и азъ, казахме, че е подобрѣ да не ся повдига въпросъ, понеже исканията на нашитѣ офицери сж справедливи до нѣкадѣ. Тогава тъй ся затуши работата. Сега обаче сжщо такъва демонстрация ся повтаряла. Азъ оставямъ настрана какво е казалъ Наумовъ, той да отговаря прѣдъ съвѣстьта си. Повтарямъ, обаче, че отъ станалия фактъ може да ся доде до заключение, че не е било нѣщо, което да води къмъ добри сѣтнини. Работата стигнала до тамъ, щото генералътъ на войската да води Наумова до хотела, за да не го разкъсатъ по пжтя.

Единъ отъ г-да прѣдговорившитѣ каза, че генералътъ неможалъ да прѣтърпи явната обида къмъ офиц. за да не излѣзе въпъ. Да, това го разбирамъ, но той е командантинъ на нашата военна сила, той трѣбва да учи тая сила на рѣдъ, на дисциплина. Той е можалъ въ случая да иска удовлетворение отъ всички за всички свои офицери, като въдвори търпѣние между тѣхъ. Въобразете си обаче, когато той немогълъ да тури тишина тукъ въ тоя случай, какъ може да тури тъкъва на други мѣста? Ония, когото ние поддържаме, неможе да въдвори тишина въ камарата,

неможе да ся ся защити! — Ето фактътъ, г-да. Можа да ся съгласа съ мнѣнието на г нъ Иванъ Х. Петровъ, че офицеритѣ направили своята дльжность. Защото, трѣбва да признаемъ, че офицеритѣ не сж като насъ, тѣ иматъ особенни нрави. Офицеринътъ трѣбва да има малко по особенни нрави, неговото честолюбие трѣбва да стои на по висока стьпень, и тогава само той може да бжде офиц. въ пълна смисълъ на думата. Но незнаемъ примѣръ, че офицеритѣ да влизатъ вжтрѣ въ камарата, да правятъ насилие и прѣдъ своя генералъ! — Това става само въ Румелия. Лани ся насили Пост. Ком., сега Обл. Събрание, а утрѣ, Богъ знае, и Частний Съвѣтъ. Кой може да отрече?

Прѣдъ видъ на всичко това, г-да, камарата нетрѣбва да търси удовлѣтворение отъ офицеритѣ, но отъ дѣто трѣбва. Прѣдъ камарата не е отговоренъ нѣкой поручикъ или капитанъ, но Глав. Управитель, а прѣдъ него генералътъ на войската.

Каквото щете казвайте, г да, за тоя случай, но азъ съ скърбъ ще забѣлѣжа, че въ нашата милиция нѣма дисциплина. Както самий генералъ неможе да управлява войската, когато той, като глава на офиц. влиза въ тѣхната тълпа вънъ и тѣ не ся стѣсняватъ, — немога да си въобраза напълно какво значи това. Той трѣбвало въ такъвъ случй да стои тукъ, да покровителствува камарата, като по длъжность.

Азъ неискамъ, г-да, да казвамъ нищо върху онова, което казалъ г нъ Наумовъ, че офицеритѣ сж „шпиони“. Считамъ това за едно леке на българскитѣ офицери; даже ако г-нъ Наумовъ е ималъ прѣдъ видъ само единъ или два офиц., които би заслужили тая улика, и, слѣдователно, нетрѣбвало да натовара съ нея всички, — това го признавамъ; но че казалъ занимаватъ ся съ „дипломация“, това не е лъжа. Какво ще стане, ако едни офицери ся сдружатъ съ една партия, а други съ друга? Искате ли да ви покажа, че тѣ ся занимаватъ съ политика? Азъ зная, че нѣкои офицери вземаха участие въ редакционния коммитетъ на политическия вѣстникъ „Независимость“. Що е това? Но не сж криви тѣ, а тѣхний началникъ. Мисля, слѣдователно, ако Събранието хвърля такъво леке, трѣбва съ това да ся признае, че нѣма дисциплина, че генералътъ, или нѣма сила да въспре офицеритѣ, или че и самъ е солидаренъ съ тѣхъ въ това отношение — инакъ той трѣбваше въ данната минута да защити Събранието. Той, въ всѣки случай, съ това губи значението си, губи влиянието си въ войската, за да уведе дисциплина, и, вѣрвамъ, като не говора за скандала, който Събр. може да го омие или не, вѣрвамъ, нашата войска да достигне до незнайности. Незная какъ можемъ да расчитваме на нея въ нѣкои черни дни. За да ся исправи отъ тоя недостатъкъ войската ни, трѣбва да ся суспендира генералътъ и да ся замѣсти съ нѣкой достоенъ човѣкъ. Ето на кой въпросъ трѣбва да обърнемъ всичкото си внимание. Тукъ нѣма лични взглядове. Нека оставимъ пороцитѣ, които сме наслѣдили отъ 500 год. робство, да ся произнесемъ днесь вънъ отъ всѣкакви лични съображения. Нетрѣбва да глѣдаме на лице, нетрѣбва да смѣсяме частни интереси. Ако ние заслужваме свободата, то трѣбва и енергически да я пазимъ. Ако направимъ това, увѣрявамъ ви, че и самитѣ виновни офицери ще ржкоплѣскатъ, защото, вѣрвамъ, тѣ сж дошли въ себе си, че дѣйствително лошо сж постжпили въ вчерашния случай. Ако направимъ това, всѣки воененъ за напрѣдъ

ще пази по голѣмо благоразумие, ще държи по голѣмо достолѣпие на чина си, и войската ще стои на своето мѣсто. Азъ моля Почитаемото Събрание да свърши тоя въпросъ. Азъ прѣдлагамъ самото бюро да отиде при Н. С. Главний Управитель да расправи за случката, да го увѣдоми какъвъ е генералътъ, че той е кривъ за всичко станало, и да ся помоли да вземе нужнитѣ понататъкъ мѣрки.

Бракаловъ: Г-да! Много ся говори за вчерашния скандалъ: едни казаха, че офиц. сж виновни, други пакъ казаха, че Наумовъ въ буйството си нетрѣбвало да искаже такива оскърбителни думи, спрямо нашитѣ офицери. Разбира ся, всѣки защищава страната, къмъ която повече е наклоненъ. Азъ, като станахъ да говора обаче за вчерашния скандалъ, нѣма да бжда адвокатинъ нито на офиц., нито на Наумова, защото не ме е страхъ и отъ еднитѣ и отъ другитѣ, на когото ся приписва причината за станалото. Онова, което е станало, станало. Азъ ще говора въобще за впечатлението, което ми произведе тоя скандалъ.

Г-да! Отъ 4 години насамъ ние ся радваме на една свобода, извоювана съ толко кръвь и узаконена отъ толкова правителства. Ние ся радваме отъ 4 години на тая свобода, но, г-да, вчерашний случай дойде да ни увѣри, че има хора, които не я зачитатъ. Въ вчерашний случай видѣхме, че ся посѣга най дързско къмъ тая свобода. Мнозина говориха за тоя скандалъ прѣди мене, но не исказаха много нѣща. Азъ видѣхъ вчера и друго нѣщо. Вчера бѣхъ излѣзълъ въ салона и слушахъ едни офицери, които ни сж ся натрапили на врата, незнамъ какъ, по единъ най непристоенъ начинъ да псуватъ депутатитѣ, като ги наричаха „паршивие болгаре“ и още незнамъ що. И това говореха прѣдъ генерала и въ лицето на нѣколко депутати, които бѣхме вънъ! Може би, г-да, ние тука да сме ся увичали отъ лични страсти, а по нѣкой пжть да сме излизали отъ вънъ приличието, но такива мърсни изражения, каквито чухъ, вѣрвамъ и едно дѣте би ся свѣнило да ги каже . . . . (Прѣдсѣд.: моля ви. . . .) Говора за языка на самитѣ офицери. Тѣ какъ бѣха ся разярили вчера, самий Архангелъ Михаилъ неможеше ги спре; тѣ станаха до най висока стьпень, незнамъ какво. Ние сме били заточавани, бѣсени, ние сме били въ анархията на единъ азиатски варваринъ, но пакъ имахме довѣрие повече; не ся е случвало за такива малки работи да ся произведе такъвъ голѣмъ скандалъ. Тука ся нападатъ депутатитѣ, газатъ подъ краката името имъ, защото исказали тѣ желание, да ся снеме отъ платата на офиц. по $^1/_2$ лира? На това, което каза единъ почит. събратъ, че тѣ сж хора отъ повисока стьпень, азъ не ся съгласявамъ. Азъ нѣма да ги почитамъ за такива. Защото тия хора не ся бояли отъ правителството, тѣ не работили освѣнъ за интересъ, и, боя ся, безъ да зная какво е станало съ Пост. Ком., спорѣдъ вчерашното, ще направятъ нѣщо по голѣмо, отъ това я. . . . . .

Какво ще стане когато единъ день додатъ да ни исколятъ? Завчера, благодарение на единъ опълченецъ, който вардеше вратата, че не пусна да влѣзатъ офиц., а то какво би станало? Той задържа офицеритѣ, и имъ каза: „Ваше благородиѣ, туренъ съмъ да варда тая врата, и още два дена имамъ да я варда — трѣбва да ми вземете главата, а послѣ да влѣзете“. . . . (Шумни ржкоплѣскания. Гласове: браво! браво!) Това, г-да, не е измислица. Но нѣщо повече ся случи. Тѣ ся на-

пжнаха да влѣзатъ и ся закапиха да го ударятъ, той обаче ги въздържа пакъ да влѣзатъ и имъ напомни, че той е билъ опълченецъ, че е ударенъ въ ржката, и че знае и той да бие.

Когато офицеритѣ напуснаха Събранието, генералътъ ся удовлѣтвори, като заставихме наший събратъ да си оттегли думитѣ. Послѣ излѣзохме нѣкои заедно съ него въ салона. Азъ несьмь ораторъ, г-да, да калайдисвамъ думи и да ви казвамъ какво стана послѣ. Азъ слушахъ въ салона офицери, които траскаха саблитѣ и казваха, че сме били пияници, че несме знаяли какво вършимъ и незнамъ какво. Думи, г-да, каквито поне азъ, който съмь цапнатъ въ устата, (смѣхъ) не си позволявамъ да кажа. Само азъ зная какво ся говори вънъ. Когато отидохъ да ги укротявамъ, тогава, когато Ив. Х. Петровъ не смѣеше да излѣзе вънъ отъ страхъ, — тия г-да мене казаха, че трѣбва всички съ прѣдсѣдателя да целунемъ еполетитѣ имъ! Тъй казваха тѣ. Вънъ бѣше страшна гюрюлтия. Единъ депутатъ каза на генерала, „ще ни исколятъ вънъ“, а той каза, „кой е виновенъ“. Възможно е, че и той да одобрява това. Но нека знае генералътъ съ офицеритѣ си, че мене не ма е страхъ. Тѣ ако искатъ да бияТъ депутатитѣ, тогава азъ събирамъ 80 души опълченци и лесно ще ся расправимъ. Тежко и горко на тогова, който би посѣгналъ да ма убие! Азъ съмь човѣкъ проживѣлъ отъ турско врѣме, тогава малко ме е било страхъ, а пакъ още по малко сега. Азъ и сега имамъ 35 души на волята си. Тѣ сж безъ рѣдъ, безъ дисциплина, но ме слушатъ много хубаво. Тукъ единъ генералъ, още ъ сераскеринъ не може да заповѣда на своитѣ офицери, а става гавазинъ на единъ човѣкъ безсрамно безстидно хоканъ по улицитѣ да го води до хотела му. Той го остава въ стаята затворенъ, излиза отъ другата врата, а отъ друга нагърпатъ 20-35 души офицери да убиятъ Наумова. Това ся свърши снощи и цѣла нощь обикаляха хотель „Адрианополъ“ и чакаха Наумова да ся появи. Въ тѣхното нагъване, насилване на вратата викание, знаете ли, г-да, че имаше тежка жена тамъ и отъ страхъ мѣгна. Това ся свъши снощи! . .

Г-да! отъ всичко това в ждамъ, че нѣма гаранция за нашата честь, за нашия животъ, и това не трѣбва да го оставимъ тъй. Трѣбва да си вземемъ мѣрки за себе си, трѣбва да носимъ съ себе си оржжие за да бждемъ свободни, за да работимъ безъ страхъ каквото ни диктува съвѣстьта, за да бранимъ, г-да, своята не прикосновенность отъ явни похитители. . . (Ржкоплѣскания). Трѣбва да обърнемъ по сериозно внимание, че не сме дошли въ тая свѣщенна ограда да ся глѣдаме само и да мълчимъ. Ние сме проводени тукъ отъ страна на населението, то ни е повѣрило свободата си, честьта си, интереситѣ си въ нашитѣ ржцѣ и азъ, г-да, не почитамъ човѣкъ оня, който не е въ състояние да пази името си, да удържи довѣрието на избирателитѣ му! (Ржкоплѣскания). Азъ, г-да, не искамъ да имаме Щрекера; да отиде г-нъ Прѣдсѣд. и каже на Н. С. за станалото, да ся распорѣди за въдворение порядъка и тишината въ армията, защото ние сме въ обсадно положение и хората немогжтъ да излѣзътъ отъ зградата на вънъ. Ако не ся взематъ нѣкои мѣрки, то нашитѣ избиратели, като ни поискатъ обяснение за причинитѣ на станалото, и ние ще имъ кажемъ да ся постараятъ сами да ся защищаватъ, защото правителството не жалае да направи нищо. Достоинството, г-да, на нашето прѣдставителство не е запазено, и ние трѣбва да искаме удовлетворение. На нашия

народъ ся е дало камара и, каквато и да е тя кьопава, азъ непрiемамъ да ся напада. Азъ съмъ депутатъ въ нея на днешно врѣме и, като такъвъ, ще говора каквото чувствувамъ. Ще говора по оная граматика, която съмъ училъ въ Калоферъ, или другадѣ. Ще говора онова, което дѣйствува на сърдцето ми, за когото и противъ когото искамъ. Оныя хора, които иматъ повече вѣжливость и фантазия, тѣ нека проповѣдватъ каквото знаятъ. Азъ пакъ съ избитка сърдца казвамъ право онова, което може да бѫде добро. Трѣбва да ся вематъ мѣрки, г-да, за да възстановимъ депутатската си честь, да обезпечимъ независимостьта на камарата. Инакъ, единъ ще събере 50—60 офицери, други — нѣколко солдати, нѣкои пакъ — една чета опълченци и ще заплашатъ камарата да не ся рѣшава въпросътъ за заплатитѣ. Ние отъ страхъ тогава неможемъ и дума да кажемъ. Имаше башибозуци дошли отъ най дивитѣ степи и които всичко бѣха прѣвърнали въ анархия, пакъ българинътъ смѣеше да излѣзе вънъ, а азъ, да ми простите за виражението, снощи имахъ нужда да излѣза и не смѣяхъ. (Смѣхъ). Трѣбва, г да, да вземемъ мѣрки за да възстановимъ честьта на Събранието, инакъ ще послѣдватъ лоши работи.

В. Нейчовъ: Азъ, г-да, ще бѫда по кратъкъ. Единъ отъ г-да прѣдговорившитѣ каза, че нѣмало какъ другояче да постжпатъ офицеритѣ, защото носятъ пагони. Нека ми бѫде позволено обаче да не ся съгласа съ тоя г-нъ. Най главното мѣсто, на което трѣбва да стои Събранието, е независимостьта, солидарностьта между членоветѣ му, тишината въ него за примѣръ на другитѣ. То поддържа войска, отпуща й пари за да пази порядъка и тишината, и тая войска, когато сама посѣга на това учрѣждение, отъ което ся поддържа, тая войска хичъ да я нѣма. Фактъ е, г-да, дѣто генерала стана отъ стола си, не да защити пагонитѣ, но че офицеритѣ излѣзоха всички, а той ги послѣдва. Така щото, самий генералъ наруши тишината на Събранието. Г-да, да ли сме отъ оныя, които много треператъ? Имало е врѣмена лоши, когато сж вьрлеяли башибозуци и пакъ сме останали живи, та не трѣбва толко да треперимъ, че нашата войска истина ще ни уплаши. Каза ся, че Наумовъ казалъ едни горчиви думи, признавамъ че не трѣбвало да каже това, но и като ся казало, че офиц. ся занимаватъ съ дипломация това укоръ ли е? Заслужаваше ли да прѣдизвика такъвъ скандалъ? Азъ прѣдполагамъ, че офицеритѣ сж имали едно наставление за това. Ако единъ вземалъ участие въ редакцията на в. „Независимость“, по това не можеме ли да прѣдполагаме, че дисциплината е нарушена по внушение отъ повисоко мѣсто? Азъ зная, че и Гл. Управ. отпущаше пособие на в. „Независимость“. Ние да ся не хвалимъ много, че нашитѣ офицери заслужаватъ симпатия. Тѣ за половинъ лира посѣгатъ на независимостьта на камарата и, за да бѫдемъ мирни, трѣбвало би да развьржемъ кесиитѣ си! Единъ отъ почитаемитѣ ми събратия каза, че не влезли въ камарата, та не трѣбвало да кажемъ че сме насилени, но нека признае тоя г-нъ, че ся наруши прѣдѣла на Събр. Стига, г-да, факта че ся хванали за саблитѣ, стига че ся каза, че псували Събранието. Г-да, Събранието не трѣбва да испълни ни една стжпка напрѣдъ, ако не иска удовлетворение отъ дѣто трѣбва. Единъ отъ прѣждеговорившитѣ, мисля, каза, че ако не искаме удовлерворение, нѣма до година да ни избератъ, напротивъ, който винаги енергически защищава интереситѣ на избирателитѣ си, той ще бѫде пакъ избранъ и ще доде тукъ съ по голѣма сила. Нека знаемъ твърдѣ добрѣ, че нашитѣ

избиратели много хубаво разбиратъ интереситѣ си. Нашитѣ избиратели сѫ тия хора, които нѣмали оржжие, но съ секири и сопи въ ржцѣ сѫ ся били съ воля и енергия. Това е населението, което знае да брани правата си отъ онія, които ги нарушаватъ. За това, г-да, да искаме удовлетворение на Събранието, и, чрѣзъ него, ще ся удовлетвори населението и Наумовъ. Криво е онова мнѣние на единъ прѣдговорившій, че офиц., като военни лица, сѫ на повисока стъпень въ честолюбието. Г да, трѣбва да знаемъ, че всички сме чада на областьта, които имаме присърдце сѫщинскитѣ ѝ интереси, всички сме военни, полѣзни за нея. Азъ желая да ся подкрѣпи прѣдложението на г-на Юрукова. Това е най исходний пжть.

Дир. Груевъ: Безъ да искамъ да ся намисамъ въ разискванието на Събранието по тоя въпросъ, ще забѣлѣжа, като прѣдставитель на Н. С., че не мога да приема нѣкои думи противъ Н. С., които исказа г-нъ Нейчовъ, за поведението на Н. С. спрямо в. „Независимость". Азъ не признавамъ тия думи за истински и не вѣрвамъ, че е било подобно нѣщо.

Стамбуловъ: До колкото можахъ да слѣда разискванията на г-да прѣдговорившитѣ, само единъ или двама казаха, че камарата не е обидена, че достоинството на камарата не е нарушено. По голѣмата часть обаче, като говориха въ противната смисъль, доказаха и счетоха Събранието обидено; малко, слѣдователно остана, да ся каже за заназване достоинството на нашата камара. Азъ все пакъ ще кажа още нѣщо, което остана неспоменато, и ще отговора на нѣкои г-да прѣговорившіи, които утвърждаваха, че достоинството на Събранието не е докачено.

Г-да! Нашій Органи. Уставъ, нашій основенъ законъ, има посвѣтени начала, че никой депутатинъ не може да бжде прѣсиленъ за исказанитѣ слова въ камарата. Има случаи, които г-нъ Юруковъ изброи, въ които депутатъ ся призовава на рѣдъ, или да оттегли думитѣ си, които ся считатъ оскърбителни. Такива случаи сѫ именно, когато ся говори противъ Султана, противъ Н. С. и пр. Но какво стана вчера? Видѣхме вчера фактъ, който доказва, че не само за въ тия случаи ся прѣслѣдва единъ депутатъ. Тукъ съ оружие додоха да прѣслѣдватъ Наумова, който казалъ нѣкои слова въ тая свещенна ограда на областьта ни. Както щатъ нека говоратъ нѣкои, но, споредъ мене, подъ натиска на офицеритѣ накарахме Наумова да си оттегли думата. Това и самий Кесяковъ ще признае. Когато стана скандалътъ бѣхъ вънъ; видѣхъ че Кесяковъ казваше на офицеритѣ да искатъ удовлетворение и видѣхъ командиръ да търчи къмъ вратата на Събранието. Самъ Кесяковъ ги научи какъ да направатъ: да накаратъ Наумова да иска пардонъ. Че това бѣ тъй, че генералътъ не постжпи законно, че неиспълни длъжностьта си, да прѣдупрѣди смѫщението, като началникъ на офицеритѣ, фактъ е неопровержимъ. Той, ако ся считаше обиденъ, трѣбаше да ся исправи отъ официялната трибуна и да каже, че иска удовлетворение, чрѣзъ предсѣд., а не да отива вънъ и даже да подбутва офицеритѣ. Прѣдъ видъ на всичко това, чудно ми е какъ г. Кесаковъ днесь ни казва, че Събранието не може да ся счита насилено. Азъ чухъ даже отъ едного да казва, че ще доде войска. Незная причината за това. Да ли защото ся разсърдили двама командири? Но, ако войската е съ тѣхъ, то населението, гимнастицитѣ сѫ съ насъ. Никой не смѣе да употрѣби войската за да потжпка ка-

мара на отечеството ѝ. Но, и ако стане това, ние не ся боимъ, защото ще намѣримъ други хора, които могатъ да ни защитатъ, които могатъ да ся застжнатъ за насъ, за да запазатъ святитѣ си правдини . . . (Ржкоплѣскания).

Азъ мисля, г-да, че всички сме съгласни да искаме удовлетворение на камарата, само по кой начинъ трѣбва да направимъ това? Прѣдложението на г-на Юрукова е добро, но, споредъ мене, трѣбва да прѣтърпи нѣкои поправки. Нуждата го изисква да ся искаже прѣдъ Н. С. недовѣрие спрямо Генерала, а, въ сжщето врѣме, да натоварим г-на прѣдсѣдателя да искаже съжалението на камарата за вчерашния скандалъ, чрезъ който ся наруши достоинството ѝ, като иска удовлетворение. Да прѣдоставимъ, най послѣ, на г-на прѣдсѣдателя да сформирува прѣдложението въ тая смисъль както намѣри за добрѣ. (Гласове: приема ся). Това е най . . . (Гласове: исчерпанъ е въпросътъ! исчерпанъ е!)

Прѣдсѣдателятъ: Има записани още нѣколко души? (Гласове: исчерпанъ е!) Счита ли Събр. за исчерпанъ въпросътъ? (Гласове: исчерпанъ е!)

К. Калчовъ: Азъ ще говора противъ исчерпването на въпроса, защото има ново прѣдложение. Каза ся, че достоинството на камарата е нарушено. Азъ високо прогласявамъ, че по мое мнѣние е тъй, че независимостьта на камарата не е отнета. Ние имаме право всѣкога да възлагаме на бюрото за такива случаи. Но какъвъ фактъ ся указва за дѣто е насилена камарата? Кой отне свободата на депутатитѣ? . . (Гласове: върху въпроса!) Оставете ма да говора! Какъ азъ търпѣхъ . . . (Гласове: исчерпанъ е въпросътъ! Събр. ся произнесе!) Азъ искахъ думата отъ начало, вие ми я отнехте! Сега ще говора. Ако рѣшаваме деликатенъ въпросъ, трѣбва да ся искажемъ всички. Нѣкои казаха, че само Султанътъ, Глав. Управитель и пр. когато ся докачатъ може да ся изиска оттегляние на докачителнитѣ думи. Да, то е тъй. Но настояването ни г. Наумовъ да си оттегли думитѣ бѣ за да ся запази честьта на българския *солдатинъ*. Въ случая трѣбаше да ся бламира Генералътъ, че не умѣя да защити честьта на солдатството. (Гласове: върху прѣдмѣта!) Азъ съмъ на прѣдмѣта. Тукъ нѣма никакво нарушение независимостьта на камарата. Ако нѣкой бѣше влѣзълъ въ камарата, тогава и можеше да ся накаже. Достоинството на камарата не е покжтнато, това ни доказва самий фактъ, че Събранието продължава послѣ тихо да си разисква и имаше въ ложитѣ пакъ офицери, които слушаха. За това, да не показваме такъва слабость, ние говоримъ тукъ като имаме и неприятели прѣдъ насъ, трѣбва да прѣдвиждаме сѣтнинитѣ. Всички сме независими, никой не е насиленъ. За това не е нужно да ся казва, че достоинството на Събранието е нарушено, че да искаме удовлетворение. Ако има нѣкои причини да говоримъ противъ началника на милицията . . . (Гласове: Нѣма причини! . . . Предсѣд.: Думата ви е, г. Калчовъ, за да ли е исчерпанъ въпросътъ!) (Шумъ). Азъ, г-не предсѣд., искахъ думата още отъ начало, но вие ми я дадохте слѣдъ 20 души. Искамъ да говора. (Гласове: не бива! — Шумъ). Всѣки депутатъ . . . (Гласове: исчерпанъ е! Др.: нека говори! Предсѣд. звъни). Всѣки депутатъ трѣбва да си пази достоинството. Всѣки депутатъ е длъженъ да защищава достолѣпието на камарата, въ която той е членъ. Ако това не прави, той незаслужва името депутатъ. Но тукъ какво стана? Фактове има ли? Защо да отиде бюро-

то при Глав. Управ.? Какъ ще го увѣри? На какво основание ще протестира Генерала? Ако имаше прѣстжпление, тогава разбирамъ . . . (Шумъ). Едно прѣдставителство нетрѣба леко да постжпва. Само да ся каже „станало“, но какво станало? — Нищо не е станало . . . Пакъ повтарямъ, нетрѣбва да показваме слабость. Нашето достоинство не е нарушено, затова азъ не ся съгласявамъ съ прѣдложението, което ся прави, да ся не каже, че достоинството на камарата е нарушено — това по никой начинъ не приемамъ. Пакъ моля Събранието да не показва слабость. Да минемъ просто на дневния рѣдъ. (Гласове: неможе, има прѣдложение! Прѣдсѣд.: (звьни) моля тишина!) Ние направихме длъжността си като накарахме г-на Наумова да си оттегли думата, това показва, че Събранието не е докачено. Затова да минемъ на дневния редъ.

Маджаровъ: Нѣмаше да говора вече, понеже мисля почит. ми събратия сж убѣдени че нѣма нужда отъ повече разисквания по тоя въпросъ. Ще кажа само нѣколко думи, за които ме прѣдзвика г. Калчовъ. Ако не оцѣняваме свободата на камарата, г-да, тогава можемъ да ся съгласимъ съ г-на Калчова. Но, ако разбираме що е свобода и какво значение има тя въ една камара, тогава желая да ся приеме едно прѣдложение за да възстановимъ честьта на камарата. Ако не можемъ да ѝ придадемъ повече свобода, то баремъ да не ѝ отнимаме и оная, която има. Това всички трѣба да глѣдаме. Като казвамъ сега, че въпросътъ е исчерпанъ вече, прѣдлагамъ да ся гласува прѣдложението за че въпросътъ е исчерпанъ.

Прѣдсѣд.: Счита ли Събранието за исчерпанъ въпроса? (Гласове: счита). Има прѣдложение отъ г-на Юрукова. (Г. Юруковъ оттегля предложението си). Подкрѣпя ли ся прѣдложението на г-на Стамбулова? (Гласове: да го чуемъ!) Моля г-на Стамбулова да формулира прѣдложението си.

Аргириади: Както каза г. Бракаловъ, жандарминътъ устоялъ добрѣ на служебнитѣ си обязаности, като не пропустналъ въ Събраниото офицеритѣ Азъ моля Събр. да вземе едно рѣшение за да ся награди тоя жандаринъ.

Стамбуловъ: (чете предложението си). (Гласове: приема ся).

Ив. Герджиковъ: Азъ никакъ не ся съгласявамъ да ся каже тамъ „насилие“. Тукъ не е станало насилие. Прѣдлагамъ да ся каже „опитъ за насилие“. Азъ вчера не ся случихъ тука и незная какъ е произведенъ скандалътъ, за да мога да осжждамъ тъй или инакъ. но до колкото можехъ да узная станало *опитъ* за насилие. Тъй, както е прѣдложението, ако го оставимъ, ще каже да не знаемъ какво искаме. Просто да ся каже опитъ за насилие. (Гласове: да ся гласува!)

Стамбуловъ: За удовлетворение на г-на Герджикова, азъ приемамъ поправката му. Прѣдложението остава тъй: (чете).

Д. Бояджиевъ: Спорѣдъ мене, трѣбва да ся отвори засѣданието, тогава да ся гласува предложението. (Гласове: нищо отъ това).

Ив. Х. Петровъ: Чини ми ся, поправката на г-на Герджикова е добра. Покушение за . . . (Исчерпанъ е въпросътъ! Да ся гласува!)

Прѣдсѣд.: Прѣдложението на г-на Стамбулова е слѣдующето: „Областното Събрание, като констатира, че въ вчерашното произшествие, произведено отъ нѣ-

кои г-да офицери, стана опитъ за насилие свободата и независимостьта му, рѣшава: да помоли, чрѣзъ бюрото си, Н. С. Глав. Управитель да му ся даде надлѣжното удовлетворение, и минава на дневния рѣдъ". (Приема ся). Приема ли ся прѣдложението на г-на Аргириади да ся награди жандармътъ, който пази вратата? (Приема ся единогласно).

К. Величковъ: Азъ прѣдлагамъ, Обл. Събрание да искаже похвала къмъ всички разсилни и да ся прѣпоржчи на Пост. Ком. и тѣхъ да награди. (Приема ся).

(Конецъ въ 1 $^1/_4$ ч,)

Прѣдсѣдатель: **Георги Груевъ**

Подпрѣдсѣдатели: **Д-ръ Янкуловъ**, **Юруковъ**

Секретари: **Гуневъ**, **Пеневъ**